

Erdélyi utazásait mindig felhasználta arra, hogy gazdag kollégiumi és magánkönyvtárakban adatokat gyűjtsön a készülő *Magyar Athenas* számára. Ebben a legjelentősebb munkájában 485 írónak az életrajzát és munkásságát jegyezte fel. „Szándékom ez írásom által hazájoknak hasznára és ékesítésére és Isten dicsőségének terjesztésére élt jó emberek emlékezetét nyújtani.” Másik terjedelmes gyűjteménye a *Hungarus tymbaules (Magyar sírfeliratok) 1764.*

A tudós világ használatára kiadta Szenczi Molnár Albert által szerkesztett és Pápai Páriz Ferenc által kibővített *Latin–magyar szótárt* (1767). Ebben az évben írta meg az *Erdélyi Unitárius Egyház történetét (Leiden, 1776)*, és halála után 100 évvel jelent meg legfontosabb egyháztörténeti munkája *Historia Hungarorum ecclesiastica (Leiden, 1888–90)*.

1769-ben halt meg, számos műve maradt kéziratban. Sírköve ma megtisztítva fekszik a templom melletti sírkertben.

Cholnoky Olga

Jakó Zsigmond emlékezete

Oborni Teréz: Jakó Zsigmond és a kora újkor kutatása. = Erdélyi Múzeum, 2017.1.sz. 21–25 p.

100 éve született Jakó Zsigmond erdélyi történész, az egyetemes magyar tudományosság máig távlatokat nyitó képviselője.

Felfogását ma is korszerűnek, modernnek kell tekintenünk, mert leszámolt azzal a ma is élő hagyományos felfogással, amely éles határvonalat húzott a középkor és a kora újkor korszakolása között, Mohácsnál vagy Buda elesténél, de több írásában (már az 1940-es években) korszakokon átívelő folyamatokat rajzolt meg, mely felfogás az ún. „népiség- és településtörténeti” iskolához kötöttek. Ezek sorában említendő egyetemi professzora, Mályusz Elemér szerkesztésében az *Erdély és népei* c. kötetben 1941-ben megjelent tanulmánya, a másik pedig az *Újkori román települések Erdélyben és a Partiumban* címmel 1943-ban a *Magyarok és románok* I. kötetében. Ezekben az írásaiban megállapította, hogy a magyarországi román betelepülés vizsgálatánál, amely ezt a folyamatot két egymástól élesen megkülön-

böztethető, a 16 – 17. századi és újkori részre osztja. Jakó 2000-ben az Akadémián tartott előadásában megállapította, hogy az „ügynevezett török kor a pusztulásnak, az újranépesedésnek a gazdasági és társadalmi helyzetnek annyi eltérő változatával szolgált, hogy mai ismereteink mellett lehetetlen az egykori ország széthullott részeire minden esetben általános következtetéseket levonni.” Ebben az előadásában kívánatosnak tartotta a török kori település- és néptörténeti kutatások folytatását, olyan kérdésekben mint a magyarság és az ország egykori nemzetiségeinek kapcsolata, valamint az együttélés terei, a teljes forrásanyag felhasználásával. Rámutatott arra a tényre, hogy Erdély történetében az általában elismertnél is nagyobb súlya lehet az urbárium típusú forrásoknak, hiszen a „régí népesedési, nemzetiségi viszonyok, a falvak népét terhelő szolgáltatások szinte egyedül csak ezekből ismerhetők meg.” Az urbáriumok kiadásához készített bevezető tanulmánya pedig mai napig friss szemléletével alapozta meg az erdélyi fiskális várbirtokokra és gazdaságpolitikára vonatkozó alapvető ismereteket. Forráskiadásai követendő példák, amelyek számos további egyháztörténeti vizsgálatra adtak lehetőséget, valamint a magyar nyelvtörténeti kutatások számára is hasznos anyagot tett közzé.

Jakó Zsigmond a társadalomtörténet és a művelődéstörténet összefüggéseinek feltárása révén is páratlan értéket hagyott ránk. Forráselemzésen alapuló leírásai a mai olvasót is lenyűgözik, maradéktalan analízis és egyben szintetizáló látásmódjával.

1976-tól érdeklődése fokozatosan a művelődéstörténet területére fordult, mert ez a terület a szocialista Romániában viszonylag semlegesnek számított. Kiemelte a peregrináció rendkívüli szerepét, a papírmalmok és a nyomdák, a kezdődő felvilágosodás jelentőségét.

A gyulafehérvári Batthyaneumról, a székelyudvarhelyi Tudományos Könyvtár gyűjteményéről, a nagyenyedi Bethlen-kollégium könyvtáráról írott maradandó művei számos követőre találtak az utóbbi évtizedekben. Végezetül a szerző – Jakó Zsigmondra emlékezve – idézi egy 18. század eleji erdélyi írástudó szavát: „hogy én is azért az én maradékomnak (ha Isten megtartja) ezen következő írásom által holmi mostani dolgokat és occurentiákat általadhassak, leírtam mind ez hazában, sőt másutt is történt dolgokat, a mennyire végére mehettam, megírván.”

Cholnoky Győző